

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 9.6.2004
KOM(2004) 416 galutinis
Volume I

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI**

„Europos aplinkos ir sveikatos veiksmų planas 2004-2010 metams“

{SEK (2004) 729 }

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI, EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

„Europos aplinkos ir sveikatos veiksmų planas 2004-2010 metams“

TURINYS

Geresnės aplinkos užtikrinama geresnė sveikata – iššūkis ateičiai	4
Veiksmų plano šaltiniai	4
Pagrindinės veiksmų plano dalys	5
Kaip veiksmų planas bus įgyvendintas?.....	8
Tarptautinis matmuo – Budapešto aplinkos ir sveikatos ministrų konferencija	8

TECHNINIAI PRIEDAI

I PRIEDAS

Veiksmai 2004-2010 m. laikotarpiui

Tobulinti informacijos grandinę, kuriant integruotą aplinkos ir sveikatos informaciją.

Užpildyti žinių spragas, plėtojant aplinkos ir sveikatos tyrimus ir nustatant atsirandančias problemas.

Atsakas: peržiūrėti politiką ir stiprinti ryšius

Gerinti supratimą, plėtoti informavimą apie rizikas, mokymą ir švietimą

Peržiūrėti ir pakoreguoti rizikos mažinimo strategiją

II PRIEDAS: KONSULTACIJŲ PROCESAS: organizacijų, su kuriomis buvo konsultuotasi rengiant veiksmų planą, sąrašas

Susitikimų, organizuotų rengiant veiksmų planą, sąrašas

III PRIEDAS: PAGRINDINIŲ VEIKSMŲ GRUPIŲ ĮGYVENDINIMO TVARKARAŠTIS

TERMINŲ ŽODYNAS

Veiksmų plano šaltiniai

Gera sveikata yra tai, ko nori kiekvienas sau, savo vaikams ir mūsų visuomenei, kuriai ji suteikia ekonominės ir socialinės naudos. Sveikatai tenka svarbus vaidmuo ilgalaikio ekonominio augimo ir tvarios plėtros kontekste – vis daugiau įrodymų byloja, kad dideli yra ne sveikatos, o prastos sveikatos kaštai (atsižvelgiant į sveikatos apsaugą, vaistus, nedarbingumą, mažesnę darbo našumą, neįgalumą ir paankstintą pensiją)¹.

Europos piliečiai yra susirūpinę galimu aplinkos poveikiu jų sveikatai ir tikisi, kad politikai imsis atitinkamų veiksmų. Atsižvelgiant į šiuos visuomenės rūpesčius ir Sutartyje išdėstytus įsipareigojimus², Komisija turi geriau suplanuoti neigiamas aplinkos ir sveikatos sąsajas, nes tai padės veiksmingiau spręsti jų keliamas problemas. Didinti gerovę siekiantis veiksmų planas taip pat skirtas maksimaliai išnaudoti galimą ekonominę naudą, nes išlaidos padarinių šalinimui ir prarasto našumo kaštai dažnai yra didesni už išlaidas prevencinėms priemonėms.

Kaip individai, mes galime priimti sprendimus dėl tam tikrų mūsų sveikatai įtakos turinčių pasirinkimų dėl savo gyvensenos, tačiau mes taip pat tikimės, kad valdžios institucijos suteiks mums patikimą informaciją, kuria bus pagrįsti mūsų sprendimai, ir apsaugos mus nuo šių mūsų nevaldomų grėsmių mūsų sveikatai ir gerbūviui. Mes negalime pasirinkti oro, kuriuo kvėpuojame, kokybės arba nuolat apsisaugoti nuo teršalų, kurie gali susikaupti mūsų organizme kartais net ir mums dar negimus. Į naujausius aplinkos ir sveikatos sąsajos tyrimus įtraukti skaičiavimai, kad kasmet dėl oro taršos pirma laiko miršta apie 6-9 tūkst. Prancūzijos miestų gyventojų³, o su aplinkos veiksniais galima susieti maždaug šeštadalį visų vaikų mirties ir ligų atvejų.⁴

Aplinkos poveikiai pažeidžiamoms grupėms kelia ypatingą nerimą. Strategija skiria ypatingą dėmesį vaikams, kurių jautrumas ir pažeidžiamumas yra didesnis negu suaugusiųjų. Šiuo metu didžiausias iššūkis yra praktiškai įgyvendinti įsipareigojimus dėl vaikų teisės augti ir gyventi sveikoje aplinkoje, kurie numatyti tiek strategijoje, tiek Vaiko teisių konvencijoje ir Pasaulio tvarios plėtros viršūnių susitikimo sprendimuose.

¹ Pavyzdžiui: bendra metinė plaučių ligų Europoje finansinė našta siekia 102 mlrd. eurų, tai yra, ši našta yra maždaug lygi Airijos bendrajam vidaus produktui. Dažniausia kvėpavimo sistemos liga Europoje yra lėtinė obstrukcinė plaučių liga (toliau – LOPL), kurios metiniai kaštai siekia 38,7 mlrd. eurų, iš kurių 74 % arba 28,6 mlrd. eurų yra prarastų darbo dienų kaštai. Netiesioginiai prarasto našumo kaštai yra beveik tris kartus didesni už tiesioginės sveikatos apsaugos kaštus. *Europos plaučių baltoji knyga, Europos respiratologų draugija (toliau - ERS) ir Europos plaučių fondas (toliau - ELF), 2003 m. lapkritis.*

² Sutarties 152 ir 174 straipsniai

³ Prancūzijos aplinkos sveikatos saugos agentūros 2004 m. ataskaita (http://www.affse.fr/documents/Rapport_1.pdf)

⁴ Ligų ir sužeidimų našta, sietina su atrinktais aplinkos veiksniais, tarp Europos vaikų ir paauglių, Francesca Valent, D'Anna Little, Fabio Barbone, Giorgio Tamburlini; PSO, Ženeva 2004 (spaudoje)

Nacionaliniame ir ES lygyje vykdomi tyrimai pastebimai pagilino mūsų žinias apie kai kurias sąsajas tarp aplinkos stresinių veiksnių ir sveikatos, ir leido mums imtis veiksmų, pvz., atsisakant švino benzino sudėtyje. Tačiau kelių aplinkos pavojų pasekmės sveikatai yra sudėtingų sąveikų, kurios kol kas yra kur kas mažiau suprastos, padarinys.

Tyrimams, kurie analizuoja ir užpildo Europos aplinkos ir sveikatos veiklos spragas, tenka ypatingai svarbus vaidmuo, formuojant žinių bazę ir konkrečias priemones, kurios leidžia perkelti Europos aplinkos ir sveikatos tyrimų rezultatus į politikos formavimo lygmenį. Darbo aplinkos politika taip pat turi įtakos sveikatai tiek darbo vietoje, tiek už jos ribų, todėl priemonės reikėtų formuoti atsižvelgiant į Bendrijos Sveikatos ir saugos darbe strategiją⁵. Dėl šių priežasčių Komisija 2003 m. birželį parengė Aplinkos ir sveikatos strategiją (žinomą kaip SCALE iniciatyva⁶), pasiūlydama taikyti integruotą požiūrį, aprėpiantį glaudesnę bendradarbiavimą tarp sveikatos, aplinkos ir tyrimų sričių. Ši strategija papildomai kuria Bendrijos sistemą, kuri *integruoja* informaciją apie aplinkos, ekosistemos ir žmogaus sveikatos būklę. Sistema leidžia veiksmingiau vertinti *bendrą* aplinkos poveikį žmogaus sveikatai, atsižvelgdama į tokius poveikis, kaip mišinio efektas, sudėtinis poveikis ir kaupiamasis poveikis. Galutinis strategijos tikslas yra sukurti aplinkos ir sveikatos „*priežasčių ir pasekmių pagrindus*“, kurie suteiks būtinos informacijos Bendrijos politikos, susijusios su sveikatos stresinių veiksnių šaltiniais ir poveikio kryptimis, kūrimui.

Šia strategija, atsižvelgiant į problemos mastą ir sudėtingumą, nustatomas ilgalaikis požiūris, kuris bus įgyvendintas ciklais, laipsniškai didinant jo taikymo sritį augant mūsų žinių bazei. Taryba, Europos Parlamentas ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pasveikino šią strategiją ir pabrėžė, kad veiksmų planas turi būti parengtas vadovaujantis esamomis strategijomis ir programomis ir glaudžiai bendradarbiaujant su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis.

Šis veiksmų planas 2004-2010 m. laikotarpiui skirtas suteikti ES moksliskai pagrįstos informacijos, kuri padėtų visoms 25 ES valstybėms narėms mažinti tam tikrų aplinkos veiksnių neigiamą poveikį sveikatai ir užtikrinti glaudesnę bendradarbiavimą tarp aplinkos dalyvių, sveikatos ir tyrimų sričių. Plane siūlomi veiksmai nustatyti atsižvelgus į kitų institucijų būgštavimus ir priderinus juos prie regionų, nacionaliniame, Europos ir tarptautiniame lygyje įgyvendinamais veiksmais, ypač prie PSO Europos aplinkos ir sveikatos proceso ir jo išipareigojimų užtikrinti saugesnę aplinką vaikams.

Pagrindinės veiksmų plano sudėtinės dalys

Šis pirmojo ciklo laikotarpiui skirtas veiksmų planas parengtas glaudžiai bendradarbiaujant su valstybių narių ekspertais ir pagrindinių interesų grupių, įskaitant naująsias valstybes nares, kurios dalyvavo šiame procese nuo pačios jo pradžios, atstovais (konsultacijų procesas detaliam aprašytas II priede). Plane numatyti trys pagrindiniai dalykai:

⁵ Pavyzdžiui, Tarybos direktyva 92/85/EEB dėl priemonių nėščių, neseniai pagimdžiusių, krūtimi maitinančių moterų saugai ir sveikatos apsaugai gerinti, kuri apsaugo tiek motinų, tiek vaikų sveikatą.

⁶ Komisijos komunikatas dėl Europos aplinkos ir sveikatos strategijos, KOM (2003) 338 galutinė versija

- Tobulinti informacijos grandinę, kuri padėtų suprasti sąsajas tarp taršos šaltinių ir poveikio sveikatai (1-4 veiksmai).
- Užpildyti žinių spragas, plėtojant tyrimus ir sprendžiant atsirandančias aplinkos ir sveikatos problemas (5-8 veiksmai).
- Peržiūrėti politiką ir stiprinti ryšius (9-13 veiksmai).

Konkretūs „atsako“ veiksmai bus detaliau apibrėžti ir parengti augant mūsų supratimui. Pirmasis žingsnis yra įvertinti aplinkos veiksnių įnašą į sveikatos problemas. Tam būtina užbaigti žinių ir informacijos grandinę nuo priežasties aplinkoje, įskaitant taršos šaltinius, iki pasekmių žmogaus sveikatai, vertinant šių taršos šaltinių veikimo kryptis. Būtina gerinti aplinkos ir stebėti sveikatos būklę, siekiant užtikrinti, kad abi politikos yra deramai koordinuojamos. Be to, ES tyrimų pagrindų programa dar labiau paskatins mokslinių tyrėjų pastangas analizuoti ir plėtoti mūsų žinias apie priežastinius ryšius tarp aplinkos veiksnių ir žmogaus sveikatos. Suformuluoti deramus politikos variantus, kurie leistų peržiūrėti ir, jei reikia, pakeisti taikomus politikos atsakus ir parengti naujuosius, galima tikrai užsitikrinus pakankamai aiškius įrodymus ir vadovaujantis prevenciniu principu⁷.

Veismų plano santrauka pateikta žemiau, o daugiau informacijos apie planą pateikta dokumente „Europos aplinkos ir sveikatos veismų plano 2004-2010 m. techniniai priedai“:

1 – TOBULINTI INFORMACIJOS GRANDINĘ, kuriant integruotą aplinkosaugos ir sveikatos informaciją, kuri padėtų suprasti sąsajas tarp taršos šaltinių ir poveikio sveikatai:

1 veiksmas: didinti aplinkos sveikatos rodiklių skaičių

2 veiksmas: plėtoti integruotą aplinkos, įskaitant maistą, stebėseną, siekiant nustatyti poveikio žmogui mastą

3 veiksmas: kurti nuoseklų požiūrį į biologinę stebėseną Europoje

4 veiksmas: didinti koordinavimą ir bendrą veiklą aplinkos ir sveikatos srityse

2 – UŽPILDYTI ŽINIŲ SPRAGAS, plėtojant aplinkos ir sveikatos tyrimus ir nustatant išskylančias problemas

5 veiksmas: integruoti ir stiprinti Europos aplinkos ir sveikatos tyrimus

6 veiksmas: nukreipti tyrimus į ligas, sutrikimus ir poveikius

7 veiksmas: plėtoti metodologines sistemas sąveikų tarp aplinkos ir sveikatos analizei

8 veiksmas: užtikrinti, kad potencialūs pavojai aplinkai ir sveikatai yra nustatyti ir į juos yra deramai atsižvelgta

3 - ATSAKAS: PERŽIŪRĖTI POLITIKĄ IR STIPRINTI RYŠIUS

gerinant supratimą, plėtojant informavimą apie rizikas, mokymą ir švietimą, suteikiant piliečiams informaciją, kuri padės jiems priimti geresnius sprendimus dėl sveikatos, ir užtikrinant, kad kiekvienos srities specialistai budriai stebėtų aplinkos ir sveikatos sąveikas.

⁷

Prevencinio principo taikymo kriterijai apibrėžti Komisijos komunikate KOM(2000)1 galutinėje versijoje

9 veiksmas: plėtoti visuomeninę sveikatos veiklą ir kurti aplinkos sveikatos determinantų informacinį tinklą, įgyvendinant atitinkamą visuomenės sveikatos programą

10 veiksmas: skatinti specialistų mokymą ir didinti organizacinius pajėgumus aplinkos ir sveikatos srityse

peržiūrint ir koreguojant rizikos mažinimo strategiją

11 veiksmas: koordinuoti įgyvendinamas rizikos mažinimo priemones ir sutelkti dėmesį į prioritetines ligas

12 veiksmas: gerinti oro patalpose kokybę

13 veiksmas: sekti su elektromagnetiniais laukais susijusius pokyčius

Šiame pradiniam etape veiksmų planas sutelkia dėmesį į pastangas geriau suprasti sąsajas tarp aplinkos veiksnių ir kvėpavimo sistemos ligų, nervų sistemos ir vaikų augimo sutrikimų, vėžio ir endokrininę sistemą trikdančių poveikių. Vertinant šias kelių priežasčių sukeltas ligas ir būkles, aptinkama požymių ir tam tikrų pradinių įrodymų, kad aplinkos veiksniai gali prisidėti prie jų atsiradimo ir paūmėjimo. Siekiant tiksliau apibūdinti aplinkos poveikį ir sutelkti dėmesį į svarbiausias ligas ir būkles ligų grupėse, reikia daugiau informacijos. Veiksmų plane bus numatyti tiksliniai tyrimų veiksmai, kurie padės išplėsti ir patobulinti žinias apie atitinkamus priežastinius ryšius, o kartu bus sustiprinta sveikatos stebėseną, kuri padės geriau įvertinti bendrą ligų atsiradimo Bendrijoje situaciją.

Kitas svarbus informacinis aspektas yra stebėti veiksnių, labiausiai siejamų su šių ligų atsiradimu, poveikį per aplinką, įskaitant maistą. Siekiant suformuoti nuoseklius pagrindus integruotai poveikio stebėsenai, buvo atlikti trys medžiagų, duomenys apie kuriuos jau renkami ir kurių stebėseną jau vykdoma (dioksinas ir PCB⁸, sunkieji metalai ir endokrininės sistemos efektoriai), bandomieji projektai. Veiksmų planas pritaikys šiuos pagrindus poveikio vertinimui tiek atsižvelgiant į bandomąsias medžiagas, tiek į visus pagrindinius su sveikatos problemomis siejamus aplinkos veiksnius, ir, jei reikia, tinkamai suderins aplinkos ir maisto stebėseną.⁹

Surinkus būtinąją rizika pagrįstą informaciją, atskiri asmenys arba valstybės politikai gali priimti atitinkamus sprendimus dėl rizikos valdymo. Abejais atvejais tinkamai informuotų ir mokslu pagrįstų sprendimų priėmimui svarbus dalijimasis informacija ir supratimo gerinimas.

Vaikų klausimai numatyti visame veiksmų plane. Į stebėseną bus įtraukta nemažai svarbiausių vaikų sveikatos problemų, taip pat bus vertinamas aplinkos stresinių veiksnių, į kuriuos vaikai reaguoja ypač jautriai, poveikis. Jautrumo tyrimai yra ypatingai svarbūs, kad tais atvejais, kai vaikai yra ypatingai pažeidžiami, politikos atsakus būtų galima pritaikyti prie vaikų poreikių. Veiksmų plane pateikiami pasiūlymai ypatingą dėmesį skirti vidaus oro taršai, nes moksliniai įrodymai byloja, kad, pvz., aplinkos tabako dūmų poveikis sveikatai ypatingai aiškiai pasireiškia vaikų organizme.

⁸

Polichloruoti bifenilai

⁹

Bendrąją metodologiją parengusios darbo grupės taip pat pateikė nemažai konkrečių rekomendacijų dėl medžiagų, į kurias bus atsižvelgta šioms medžiagoms skirtose Komisijos iniciatyvose, pvz., Dioksino ir polichloruotų bifenilų strategijoje (KOM(2001)593), Endokrininės sistemos efektorių strategijoje (KOM(1999)706) ir būsimoje Gyvsidabrio strategijoje.

2003 m. birželio komunikate Komisija pabrėžė visoje Europoje egzistuojančius regioninius skirtumus aplinkos sveikatos problemų atžvilgiu. Pavyzdžiui, kai kuriose naujose valstybėse narėse yra didesnis ligų, kurių užkratas perduodamas vandeniui, paplitimas ir lauko taršos poveikis, tuo tarpu kitose valstybėse narėse yra labiau paplitusi astma. Siekiant mažinti šiuos skirtumus, jau įvykdyta ir vykdoma daug darbų, o pastangos mažinti oro taršą jau leido pastebimai sumažinti kvėpavimo sistemos sutrikimų sukeltų mirčių ir ligų skaičių. Veiksmų planu taip pat bus siekiama plėsti informaciją ir žinias apie egzistuojančius skirtumus tarp regionų ir valstybių išsiplėtusioje sąjungoje, atsižvelgiant į šiuo metu naujose valstybėse narėse įgyvendinamų ES finansuojamų emisijų projektų (pvz., dioksino) rezultatus.

Kaip veiksmų planas bus įgyvendintas?

Su aplinka susijusių sveikatos problemų supratimui ir sprendimui būtinas nuolatinis bendradarbiavimas tarp daugybės suinteresuotų pusių – valstybių narių, nacionalinių, regioninių ir vietos institucijų, aplinkos, sveikatos ir tyrimų bendruomenių, pramonės, žemės ūkio ir interesų grupių. Atsakomybę už pažangos šioje sudėtingoje srityje siekį turės pasidalinti:

- valstybės narės, kurios yra atsakingos už stebėsenos ir rizikos valdymo priemonių įgyvendinimą. Be to, jos taip pat atsako už tyrimus, švietimą ir mokymą, kurie yra esminiai aplinkos ir sveikatos sąveikos aspektai, atliekantys pagrindinį vaidmenį užtikrinant, kad nacionaliniame lygyje pasiekti rezultatai yra perduodami aptarimui ES lygyje, ir taip pat yra atsakingos už ES informacijos skleidimą nacionaliniame ir vietos lygyje.
- interesų grupės, pavyzdžiui, pramonė ir civilinė visuomenė, kurios atlieka esminį vaidmenį paverčiant informaciją apie nustatytus pavojus prevenciniais veiksmais ir novatorišku atsaku.
- Komisija, kuri ir toliau palaikys ryšius su visais pagrindiniais proceso dalyviais ir skatins ES lygio bendradarbiavimą visose savo kompetencijos srityse, taip pat palaikys ryšius su Europos aplinkos agentūra, Europos maisto saugos agentūra ir kitomis atitinkamomis institucijomis. Interesų grupės dalyvaus įgyvendinimo procese konsultacinės grupės sudėtyje (į kurią bus įtraukti valstybių narių, interesų grupių ir tarptautinių organizacijų atstovai). Jei reikia, bus konsultuojamasi su atitinkamais moksliniais komitetais ir darbo grupėmis. 2007 m. Komisija atliks tarpinę veiksmų plano įgyvendinimo peržiūrą. Komisija įgyvendins veiksmus pasinaudodama esamais, paskirstytus išteklius jau turinčiais projektais ir programomis, ypač Visuomenės sveikatos programa, Šeštąja tyrimų pagrindų programa, ir išnaudodama susijusių tarnybų operatyvinius biudžetus.
- tarptautinės organizacijos, pavyzdžiui, PSO, EBPO ir JT agentūros, turinčios didelę patirtį sprendžiant aplinkos ir sveikatos klausimus. Tolesnis bendradarbiavimas su šiomis organizacijomis bus ypač svarbus, siekiant užtikrinti, kad ši patirtis bus panaudota būsimos veiklos valdymui.

Tarptautinis matmuo – Budapešto aplinkos ir sveikatos ministrų konferencija

Veiksmų planas yra Komisijos indėlis į PSO Budapešte 2004 m. birželį organizuotos Ketvirtosios aplinkos ir sveikatos ministrų konferencijos darbą. Planas buvo

parengtas užtikrinant jo atitikimą ministrų deklaracijai ir Europos vaikų aplinkos ir sveikatos veiksmų planui (toliau - CEHAPE), kuriuos buvo numatyta priimti Budapešte.

Igyvendinant Budapešto konferencijos išvadas, Komisija ir toliau aktyviai bendradarbiaus su PSO visais aplinkos ir sveikatos sąveikos aspektais.